

**TÜRKİYE’DE SOSYAL BİLİMLER ALANINDA BİLİMSEL ARAŞTIRMA VE YAYIN ETİĞİ
EĞİTİMİ: İDEALİ ARAYIŞ BAĞLAMINDA BİR ARAŞTIRMA**

Abdulkerim DAŞTAN¹ Yaşar BAYRAKTAR² Uğur BELLİKLİ³

ÖZET

Bu araştırmanın amacı, Türkiye’de sosyal bilimler alanında lisansüstü programlarda yer alan bilimsel araştırma ve yayın etiği ders içeriğinin ideal biçimde oluşturulmasına katkı sağlamaktır. Araştırmanın yöntemi, Türkiye’de sosyal bilimler alanında lisansüstü programlarda yer alan derslere ilişkin içerik analizi ile Karadeniz Teknik Üniversitesi-Sosyal Bilimler Enstitüsü (KTÜ-SBE) öğrencilerine uygulanan anket verilerinin istatistiksel analizine dayanmaktadır. Araştırmanın içerik analizinde lisansüstü programlarda bilimsel araştırma ve yayın etiği dersi açısından uygulama birliğinin olmadığı; istatistiksel analiz kısmında ise öğrencilerin, ağırlıklı olarak, akademik kariyer, uzmanlaşma ve bilime katkı amaçlarıyla lisansüstü öğrenime yöneldikleri tespit edilmiştir. Söz konusu tespitlerden hareketle bilimsel araştırma ve yayın etiği adıyla yürütülecek bağımsız bir ders için ideal içerik önerisi, evrensel etik kod ve ilkeler ışığında tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Bilim, Bilimsel Araştırma, Etik, Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği.

Jel Kodları: I23, I29, A23, D83.

**SCIENTIFIC RESEARCH AND PUBLICATION ETHICS EDUCATION IN SOCIAL SCIENCES IN
TURKEY: A RESEARCH IN CONTEXT OF IDEAL**

ABSTRACT

The purpose of this research is to contribute to the creation of the ideal form of scientific research and publication ethics course content which is situated in the postgraduate program in social sciences in Turkey. The method followed in the study is based on content analysis of the courses of all the postgraduate programs in social sciences in Turkey and statistical analysis of the data obtained from the questionnaire applied to the students of Karadeniz Technical University-Institute of Social Sciences. In the content analysis of the research, there is no unity of application in terms of scientific research and publication ethics in postgraduate programs; in the statistical analysis, it was determined that the students mainly focused on postgraduate education for the purpose of academic career, specialization and contributing to science. Based on these findings, the ideal content proposal for an independent course called as scientific research and publication ethics was discussed in the light of universal ethical codes and principles.

Keywords: Science, Scientific Research, Ethic, Scientific Research and Publication Ethics.

Jel Codes: I23, I29, A23, D83.

1. GİRİŞ

Kâinata bir zerreyim.

Ben kendimi bilmez miyim?

Zerre içinde zerreyim. Ben kendimi bilmez miyim?

Aşık İsmail Aydın (Daimi) (1932-1983)

Bilim, Aşık Daimi'nin zerre ve hatta zerre içinde zerre olarak tasvir ettiği insanın, hem zerreyi hem de kainatı anlama çabasıdır. Shermer (2009) bilimi, dünyanın nasıl işlediğini anlamamız için tasarlanmış en iyi araç olarak tanımlamaktadır. Dünyaca ünlü matematikçimiz Ord. Prof. Dr. Cahit Arf (1910-1997) ise 1974 yılında

¹ Prof. Dr., KTÜ İİBF İşletme Bölümü, akdastan25@yahoo.com

² Arş. Gör., KTÜ İİBF İşletme Bölümü, ys_r_bayraktar@hotmail.com

³ Öğr. Gör. Dr., Giresun Üniversitesi Alucra Turan Bulutçu MYO, bellikliugur@gmail.com

TÜBİTAK Bilim Ödülü'nü alırken yaptığı konuşmada bilim insanının amacının büyük harflerle anlamak olduğunu belirtmektedir.

Başta insanı olmak üzere, zerreyi, maddeyi, manayı, dünyayı ve evreni anlayabilmek için kuşkusuz araştırma yapılmalı; araştırma ise bilimsel esaslara uygun gerçekleştirilmelidir. Bilimsel araştırma faaliyeti; olguya-olaya dayanma, tarafsız bir şekilde ele alınma, araştırmacının ve araştırma sonucunun eleştirilebilir olduğunu kabul etme ve nihayetinde yanılma olasılığını göz önünde bulundurma (Coşkun, Altunışık ve Yıldırım, 2017: 5) şeklinde özetlenebilecek temel esaslara dayanmaktadır. Bu çerçevede bilimsel bilgi ve teknolojiye, dolayısıyla toplumsal gelişime önderlik eden bilim insanlarının din, dil, ırk gibi öznel ve kültürel bakış açılarından ziyade olaylara ve olgulara objektif bakış açısıyla yaklaşabilmeleri (Şen, 2016: 119), bir diğer ifadeyle araştırmalarında temel bilimsel esaslara uygun davranışları gerekmektedir.

Bilimsel bir araştırmanın planlanmasından yürütülüp uygulanmasına ve yayınlanmasına kadar geçen süreçlerin tümünde, uyulması gereken evrensel etik ilkeler mevcuttur. Söz konusu etik ilkeler *bilim etiği* ya da *bilimsel araştırma ve yayın etiği* olarak adlandırılmaktadır. Özünde *dürüstlük* kavramının çağrıştırdığı duygu, düşünce, tutum ve davranışın bulunduğu bilim etiği, bireysel bazda genel etik duyarlılık ve/veya ahlaki hassasiyetten bağımsız değildir. Zaten *genel ahlaka uygunluk* ve *örnek olma rolü* bilim etiğinin genel ilkeleri (Kırbaş ve Çevik, 2017: 47) olarak sayılmaktadır. Benzer şekilde Yükseköğretim Kurulu (YÖK) tarafından oluşturulan etik davranış ilkelerinde genel ilkeler; *akademik özgürlük ve özerklik*, *dürüstlük*, *sorumluluk* ve *hesap verebilirlik*, *temel hakların korunması ve güçlendirilmesi ile başkalarına saygı* olarak sıralanmaktadır.

Bilimsel faaliyetlerde, araştırma tasarımından verilerin elde edilmesi, analizi, bulguların yorumlanması ve sonuçların paylaşılmasına kadar yürütülen süreçlerde bir kısım etik sorunlar yaşanabilmektedir. Söz konusu sorunlar bilinçsiz bilimsel yanlışlar ve eksikler ile bilinçli bilimsel yanıltmalar şeklinde ortaya çıkmaktadır. Özellikle davranışın kasıtlı olarak yapılmış olması bilimsel sahtekârlık olarak ifade edilmektedir (Yaşar ve Ataç, 2001: 43). Bu bağlamda ortaya çıkan bilim etiği ihlallerini Erkuş (2017: 237), *bilim etiğinin çiğnenmesi* olarak nitelendirmektedir. Bilimsel süreçlerde meydana gelen etik ihlalleri genel olarak aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür (Türkiye Bilimler Akademisi [TÜBA], 2002; Yüksek Öğretim Kurulu [YÖK], (t.y.), Üniversitelerarası Kurul Başkanlığı [ÜAK], 2012; Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu [TÜBİTAK], 2015; Kırbaş ve Çevik, 2017: 50; Dinler, 2014: 140-141):

- ✓ Disiplinsiz araştırma (slopy research - bilinçsiz bilimsel yanlış ve eksiklik),
- ✓ Bilimsel yalancılık ve saptırma (scientific fraud - bilinçli bilimsel yanıltma),
- ✓ Aşırma, çalma (intihal-plagiarism),
- ✓ Uydurma, sahtecilik (fabrication),
- ✓ Çarpıtma (falsification)
- ✓ Yayın tekrarı-çoklu yayın (duplication),
- ✓ Dilimleme, bölerek yayınlama (slicing)
- ✓ Diğer etik ihlaller;
  - ✓ Yazarlık hakları sorunu,
  - ✓ Kaynakların taraflı seçimi,
  - ✓ Taraflı yayın,
  - ✓ Destek veren kurumların belirtilmemesi,
  - ✓ Verilerin yayınlanmasına izin vermeme,
  - ✓ Çıkar çatışması ya da çıkar çakışması.

Bilim etiği ihlallerine neden olan faktörler, toplumsal farklılıklar bağlamında değişiklik göstermekle birlikte, Türkiye özelinde, eğitim eksikliği ve bilgisizlik, ekonomik ve yönetsel baskılar, psikolojik etmenler ve bilim kültürünün tam olarak yerleşmemesi olarak ifade edilebilir (Erkuş, 2017: 8; Kırbaş ve Çevik, 2017: 48).

Kuşkusuz, bilim insanının toplumsal fayda bilinci ile araştırma faaliyetlerini yürütürken sistemli bir biçimde araştırma metodolojisine, bilimsel temel esaslara ve etik değerlere bağlılığı önemli görülmektedir. Aksi takdirde bireysel ve toplumsal düzeyde sonuçları telafi edilemeyecek zararlar meydana gelmektedir. Bu bağlamda etik açıdan sorunsuz bilimsel araştırma ve yayın için etik donanıma sahip olmak, etik donanım için

de evrensel bilimi ve bilim etik normlarını benimsemek gerekmektedir. Bilimsel araştırma ve yayın etiği için evrensel normların benimsenmesi için de eğitim önemli ve gereklidir.

Söz konusu önem ve gerekliliğe binaen YÖK, 20.04.2016 tarih ve 29690 sayılı Resmi Gazete’de yayınlanan Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği ile bilimsel araştırma teknikleri ile araştırma ve yayın etiği konularının yer aldığı en az bir dersin lisansüstü programlarda yer almasını zorunlu kılmıştır. Bu düzenlemenin gereği olarak Türkiye’de lisansüstü programlarda konuyla ilgili dersler müfredata ilave edilmiş ve bir anlamda bilimsel araştırma ve yayın etiği ile ilgili farkındalık oluşturulmuştur.

Yukarıdaki açıklamalar ışığında ele alınan bu araştırmanın amacı; Türkiye’de sosyal bilimler alanında lisansüstü programlarda yer alan bilimsel araştırma ve yayın etiği dersi içeriğinin ideal biçimde oluşturulmasına katkı sağlamaktır. Araştırmanın yöntemi, Türkiye’de sosyal bilimler alanında lisansüstü programlarda yer alan derslere ilişkin içerik analizi ile KTÜ-SBE öğrencilerine uygulanan anket verilerinin istatistiksel analizine dayanmaktadır. Araştırmada, kavramsal çerçevenin belirlenmesini takiben konuyla ilgili literatüre yer verilmiş, ardından müfredat içeriği ve anketlerden elde edilen verilerin istatistiksel analizi gerçekleştirilmiştir. Araştırma bulgularından yararlanarak sosyal bilimler alanına yönelik lisansüstü düzey için bilimsel araştırma ve yayın etiği dersi müfredatı açısından somut öneriler getirilerek araştırmanın akademik alanda konuyla ilgilenenlere farkındalık düzeyinde bir takım katkılar sağlaması hedeflenmiştir.

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Bilimsel araştırma ve yayın etiği kapsamında değerlendirilebilecek bilim, araştırma, bilimsel bilgi, bilim felsefesi, bilim tarihi, etik ve bilim etiği gibi birçok kavram mevcuttur. Literatürde çok sayıda araştırma ile tanımlayıcı düzeyde⁴ ve yer yer kapsamlı bir biçimde⁵ ele alınmış söz konusu kavramlar, bu araştırmanın kavramsal çerçevesini ve sınırlarını belirlemek amacıyla öz şekilde aşağıda sırasıyla ele alınmıştır.

*Bilim*⁶, Latince scire-bilmek kökünden türeyip, scientia-bilinen şey ya da bilgi anlamına gelmekte (Coşkun vd., 2017: 3) ve doğru düşünme, sistematik bilgi edinme süreci (Kırbaş ve Çevik, 2017: 2) olarak tanımlanmaktadır.

Sistematik bilgi edinme sürecinde, bilimsel olanla olmayana nesnel ölçütlere göre ayırmak ve sonuçta bilimsel bilgi üretmek için gerçekleştirilen bilimin (Şen, 2016: 31); evrenin işleyiş düzenini keşfetme, gerçeği arama, insanlığa hizmet etmek için gerekli araç-gereç ve yolları bulma gibi bir amacı, teorik ve ampirik yollarından oluşan, deney ve gözlem gibi bir yöntemi ve bu yöntem sonucunda elde edilen bir bilgi ya da ürünü söz konusudur (Erkuş, 2017: 33).

Bir bilim insanının ayrıntılı, özgüvenli, verimli, özgün ve etkin bilimsel araştırmalar yapabilmesi için bilim felsefesi ve tarihi hakkında bilgi sahibi olması ve bu alanlarda çeşitli kaynaklardan okumalar yapması gerekir. *Bilim felsefesi* bilimin mantıksal çözümlenmeye elverişli yapısını ve işleyişini açıklama amacı güden bir düşünme biçimidir. Bir diğer ifadeyle bilim felsefesi, felsefeye özgü düşünme ve çözümlenme yöntemlerinden yararlanarak bilimin kavramsal yapısı ve işleyişine ışık tutmaktadır. Bu çerçevede olguların betimlenmesi ve açıklanması yoluyla anlama biliminin; bu bilimin mantıksal yapısını ve niteliğini kavrama ise bilim felsefesinin bir işlevi olmaktadır. Bilim ve felsefenin ortak amacı dünya ve insan yaşantısını anlamak ve kolaylaştırmaktır. Bilim, olgulardan hareket ederek sonuca/sonuçlara ulaşmakta, ardından ulaşılan sonuç/sonuçları tekrar olgulara dönerek temellendirmeye çalışmaktadır. Felsefe ise ulaştığı sonuçları olgularla değil, mantıksal çözümlenmeyle ya da metafizik varsayımlarla temellendirmektedir (Şen, 2016: 11-12). Bu çerçevede felsefenin, bilimin tarihsel gelişiminde etkili ve etkin olduğu ifade edilebilir.

Bilim insanının, tarihsel süreçte bilimin hangi medeniyetlerden ve uğraklardan geçerek insanlığın ortak birikimi halinde bugünlere geldiğini öğrenmesi gerekmektedir. Zira bilimin doğuşu ve gelişimi çerçevesinde nesnel bilginin ortaya çıkması, yayılması ve kullanılması koşullarını inceleyen *bilim tarihi*; bilimsel kavram, teori ve paradigmaları kronolojik olarak ele alırken geçmişten geleceğe ışık tutmaktadır (Çoruh, 2010: 14). Bu nedenle tarihsel evriminin incelenmesi açısından bilim tarihi önem arz etmektedir. Nitekim bilim açısından kümülatif bilimsel bilgi, geçmişin bilgisinden beslenmektedir.

Bilgi; okuma, araştırma, gözlem, deney, düşünme, yargılama, akıl yürütme gibi süreçler sonucunda hakkında kesin bir yargıya varılan ve anlamlı bir şekilde getirilen her türlü tecrübe, düşünsel ürün veya öğrenilen şeydir

⁴ Bknz. Bülbül, 2004; Erdem, 2012.

⁵ Bknz. Resnik, 1998; Erkuş, 2017.

⁶ Türk Dil Kurumu’na göre bilim, evrenin ve olayların bir bölümünü konu olarak seçen, deneye dayanan yöntemlerden ve gerçeklikten yararlanarak sonuç çıkarmaya çalışan, genel geçerlik ve kesinlik gösteren yöntemli araştırma sürecidir (<http://www.tdk.gov.tr/>).

(Daştan, 2008: 10). İnsanoglu akli sayesinde öğrenme yöntemleri ile birlikte bilimsel bilgi birikimini artırılabilir. Bu nedenle bilimin ilerlemesi ve bilimsel bilgi birikiminin artırılabilmesi için insan aklına ve bilhassa akli yönlendirebilecek yöntemlerin öğretilmesine ihtiyaç duyulmaktadır. Böylece ampirik (görgül) ve nesnel gerçeklikten bilimsel araştırma metodolojisine uygun bir biçimde meydana getirilen bilgi türü olan bilimsel bilgiye ulaşılmaktadır (Meichtry, 1999: 274-275). Bilimsel bilgiye ulaşmada üç yaklaşım söz konusudur. Birincisi; bilgiyi akıl yürütme yoluyla elde edilebileceğini öne süren rasyonel yaklaşımdır. İkincisi; bilgiye gözlem ve deney yoluyla ulaşılabileceğini iddia eden görgül (ampirik) yaklaşımdır. Üçüncüsü ise ne rasyonel ne de görgül yaklaşımın yeterli olduğunu; mantıksal ve görgül doğrulanmanın birlikte olması gerektiğini ileri süren bilimsel yaklaşımdır (Erkuş, 2017: 32). Bu çerçevede bilimsel bilgiye ulaşmada sistematik bilimsel araştırma metodolojisinin izlenmesi gerekmektedir.

Araştırma, bir şeyin/konunun eleştirel bir şekilde incelenmesi sonucunda yeni durumları keşfetmek ya da yeni ilişkiler ortaya koymak yahut yeni sonuçlara ulaşmak için yapılan arayış ve sorgulamalar bütünüdür (Coşkun vd., 2017: 23). *Bilimsel araştırma* ise bilimsel bilgiye ulaşmada herhangi bir alana ilişkin var olan problemlerin çözümünde araştırma yöntem ve tekniklerinin kullanılıp teoriler oluşturulması çabasıdır (Güler, Halıcıoğlu ve Taşgım, 2015: 21). Bir diğer ifadeyle bilimsel araştırma, belirli bir alandaki olgunun/olguların gözlemlenip, mevcut bilgilerin sistemli bir şekilde analiz edilmesinden sonra mevcut ya da olası sorunlara çözüm yolları bulmayı amaçlayan çabalar bütünüdür (Dinler, 2014: 18).

Metodolojik açıdan bilimsel araştırmanın sağlıklı bir biçimde sürdürülebilmesi için kuram (teori), önerme, hipotez, tez, değişken, ilke ve kural gibi bir takım kavramların öğrenilmesi gerekmektedir. Bu bağlamda bilim insanının, güncel bilimsel araştırma metodoloji bilgisine sahip olup, toplum yararını gözeterek çalışmalarını sürdürmesi önem arz etmektedir. Bilim insanı, araştırmaları için girişimci ve yenilikçi bir ruha sahip olmanın yanı sıra, meraklı, sorgulayıcı, şüpheci, bilimsel faaliyetin icrasında bilimselliği esas alan, dürüst, tarafsız, adil, eşitlikten yana, özgür, eleştiriye açık, yanılma olasılığını kabul edecek nitelikte tevazu sahibi ve etik ilkelere bağlı olmalıdır. Bu çerçevede bilimin özümsemesinden önce bilimin icra edileceği ortamın ahlaki ve manevi yönü sağlanmalıdır ve bilim insanının neyin topluma faydalı/zararlı olacağına etik bilincinde hareket etmesi sağlanmalıdır. Kuçuradi (2003:9) tarafından ifade edilen aşağıdaki satırlar konunun önemini ortaya koyacak niteliktedir:

(...) Etik değer koruyarak yaşayabilmek ve mesleğimizi etik değer koruyarak yapabilmek için normlardan ziyade etik değerlerin ve etik değerlerin felsefi bilgisine dayanan felsefi bir eğitime/egitim sistemine ihtiyaç vardır. Zira böyle bir eğitim/egitim sistemi, yüz yüze geldiğimiz durumlarda, insan onurunun nerede tehlikede olduğunu gören bir göz kazanmamıza yardımcı olabilir.

Owens (1978) *etik* kavramını; insan faaliyetlerini insan hakları çerçevesinde iyiye ve kötüye göre tanımlayan bir dizi standart ya da kod, Carroll (1989) bireysel kararlar ve davranışlarla toplumda hâkim olan normlar ve standartlar arasındaki uyum, Leung ve Coopers (1994) beşeri ilişkilerin temelini oluşturan değerler bütünü, Kirel (2000), bireylerin ve toplumsal ilişkilerin temel değerlerini ve kurallarını ahlaki açıdan doğru, yanlış veya iyi ve kötü olarak sorgulayan bir felsefe disiplini, Arzova ve Susmuş (2003) ahlak üzerine düşünebilme etkinliği, yani ahlak bilimi, Hatcher (2004) ise kavramsal olarak iyi, kötü, doğru ve yanlış inceleyen hem birey hem de grup davranışlarında neyin iyi neyin kötü olduğunu belirleyen, ahlaki ilkeler, değerler ve sistemler bütünü şeklinde tanımlamışlardır.

Bilim etiği, gerçeği arama çabası içine girmiş olan bilim insanlarının, içinde yaşadıkları toplum ve tüm insanlık yararına hareket etmeleri ve onları yanıltmamaları için uymaları gereken kurallar zinciri olarak ifade edilmektedir (Ongun, 2006: 89). Bu çerçevede bilim insanı, araştırma sürecinde etik ilkelere uygun hareket etmeli ve bilimsel araştırma etiğini pusula tayin edip, araştırmalarını titizlikle sürdürmelidir. Aksi takdirde etik dışı davranış, hem araştırmacı birey hem de toplum için ağır sonuçlar doğurabilmektedir.

3. LİTERATÜR TARAMASI

Canda (1996), bilimsel araştırma ve yayın etiği konusunda bilim insanlarının ne gibi davranışlar sergilemeleri gerektiği konusunu ele aldığı çalışmada etik ihlaller hususunda bilgi aşırmanın nedenleri ile bireylerin kendilerince haklı olma gerekçelerini incelemiştir. Çalışmada, bilimsel araştırma yapanların geçim kaygısı yaşamamalarının ve yayın sürecinde rol alan herkesin etik değerlere bağlı olma sorumluluklarını yerine getirmelerinin önemi ayrıca vurgulanmıştır.

Yaşar ve Ataç (2001), bilimsel araştırmaların dürüstlük üzerine gerçekleştirilmesi gerektiğini vurgularken, araştırmaya yönelik etik sorunların çözümünde yalnızca araştırmacılara sorumluluk yüklemekten ziyade bir araştırmanın yayın aşamasına gelene kadar payı olan yayının yapıldığı kuruluş, yayın hakemleri, dergi editörleri gibi kişi ve kuruluşların da sorumluluk bilincinde hareket etmesi gerektiğine değinmiştir. Çalışmada,

araştırma etiği konularında araştırmacıların bilgilendirilmeleri ve *araştırma etiği* dersinin lisansüstü düzeyde zorunluluk kapsamına alınması gerektiği ayrıca vurgulanmıştır.

Küçük (2003), bilimsel araştırmalarda karşılaşılan etik dışı davranışları ele aldığı çalışmada, etik ihlallerin önüne geçmek için yetişmiş ve yetişmekte olan bilim insanlarının, bilimsel araştırma ve yayın etiği hususunda eğitim almış olmaları gerektiğini ifade etmiştir.

Bülbül (2004), bilim, araştırma, bilim etiği ve bilimsel yayın etiği konularında kavramsal çerçeveye değinerek yazar, hakem ve editörün sorumlulukları kapsamında etik dışı davranışların nedenleri ve çözüm yolları hususunda değerlendirme yapmıştır. Bu bağlamda çalışmada, etik ihlal ve yaptırım konusuna da dikkat çekilerek etik standartlar ve etik komitelerin bilim dünyasının her alanında yer alması gerektiği ifade edilmiştir.

Benos vd. (2005), bilimsel makalelerin sunulması, gözden geçirilmesi ve yayınlanması sırasında karşılaşılan temel etik ihlal kategorilerini incelemiştir. Bu çerçevede veri üretimi ve tahrifat, intihal, gereksiz ve yinelenen yayın, çıkar çatışması, haksız yazarlık gibi konular güncel veriler ışığında tartışılmıştır. Çalışma sonucunda bilimsel araştırma ve yayınlara ilgili etik konuların öğretilmesi ve bilincin artırılmasının, etik sapmaların azalmasına katkı sağlayacağı ifade edilmiştir.

Aydın (2006), sosyal bilimlerde alanında bilimsel araştırma süreci, etik ilkeler ve ihlallere değinmiş ardından etik eğitimin gerçekleştirilmesinde; bilimsel sosyalleştirme, mesleki norm ve değerlerin paylaşımı, kurum kültürü gibi yaklaşımların etkili olabileceğini vurgulamıştır. Çalışmada akademik personelin, etik ilkelere sahip bireyler yetiştirebilmesi, kendilerinin etik değerlere bağlılıkları ile ilişkilendirilmiştir.

Ongun (2006), araştırma ve yayın etiğinin bir bütün olduğu düşüncesinden hareketle bilim insanlarının öncelikle araştırma metodolojisi, bilim tarihi ve felsefesi, yayın etiği ilkeleri, kuralları ve yaptırımları gibi konuları özümsemeleri gerektiğine değinmiştir.

Erdoğan (2006), bilimsel yayın yazımı ve yayımlanması aşamasında karşılaşılan sorunlara değinmiştir. Çalışmada bilimsel yayınların önemli bir kısmının literatür, atıf ve eleştirel bakış açısı gibi hususlarda niteliksel olarak yoksun olduğundan söz etmiştir. Çalışmada, hakemlik ve editörlük süreçlerinde ideolojik yaklaşımlar sergilenmesinin de etik ihlallere neden olabileceği ayrıca belirtilmiştir.

Karagözoğlu (2006), bilim ve bilimsel araştırma metodolojisi bilmenin, mesleğin icrasında önemli olduğunu ifade etmiştir. Bu bağlamda çalışmada bilimin temelinde sorgulayıcı ve eleştirel bir yaklaşımın olması gerektiği vurgulanmıştır.

Uçak ve Birinci (2008), bilimsel iletişim, etik ve etik ihlallere değinmiş, ardından etik dışı davranma nedenlerini ortaya koymuştur. Çalışmada intihal konusu yasal, eğitim ve teknik boyutlarıyla ele alınmıştır. Bu bağlamda eğitici ve kütüphanecinin rolünün etik ihlallerin önlenmesinde etkili olacağı vurgulanmıştır.

Kansu (2008), bilimsel yayınlarda bilimsel araştırma etiği konusunda bilincin ve denetimin önemine değinerek bilim insanlarının dürüstlük, güvenilirlik, tarafsızlık ve etik olma gibi değerleri hayatlarının merkezine almaları gerektiğini ifade etmiştir. Çalışmada, yayın yapma konusunda gereksiz baskı yapma, nitelikselden ziyade niceliksel olarak ölçüm ve mali baskılar gibi etik ihlallere sebep olabilecek nedenlerin önlenmesinin gerekliliği ayrıca ifade edilmiştir.

Sarukkai (2009), bilimsel araştırmaların temelini merak duygusu olduğundan hareketle ele aldığı çalışmada bilimsel topluluğun, bilim pratiğine karşı etik zorlukları ortadan kaldırmak için merak duygusunun nasıl rehabilite edilebileceğini ve merak etiğini sorgulama yollarına değinmiştir.

Toplu (2012), küresel ekonomik ve teknolojik rekabetin bilime olan ilgiyi artırdığı, bilimsel çalışmaların, başta kamu otoriteleri olmak üzere işletmelerce desteklendiği ve yönlendirildiğini ifade etmiştir. Bu çerçevede bilgiye ulaşılabilirliğin editöryal denetimden uzak olması, internet aracılığıyla bireysel ve kurumsal geçerliliği güvenilirliği test edilmemiş bilgilerin üretilmesi, akademik çevrede yayın sayısını artırma rekabetinin desteklenmesinin etik ihlallere neden olabileceğini vurgulamıştır.

Yılmaz (2012), bilimsel araştırmada etik ihlaller açısından haksız yazarlık konusuna değinmiştir. Çalışmada akademik yükselmeler açısından yayın sayısının ön planda tutulması ve bu durumun akademik saygınlık olarak görülmesinin etik ihlallere neden olduğu ortaya konmuştur. Öte yandan yayın açısından emeği olmayan bireylerin akademik çalışmalarda yer almaması gerektiği de vurgulanmıştır.

Erdem (2012), çalışmada bilim insanı yetiştirme sürecinde bilimsel etik eğitime ilişkin olarak bilim insanı yetiştirme sorumluluğu, bilim etiği, bilim etiğinin ihlali ve bilim insanı yetiştirilirken nasıl bilim etiği eğitimi verilmeli? şeklinde bir sınıflandırma yapmıştır. Bu bağlamda öğretim üyesinin danışman olduğu öğrencilere etik/etik ihlali konusunda rol model olması gerektiği ifade edilmiştir.

Ünal, Toprak ve Başpınar (2012), bilim etiğine aykırılık ve yaptırımlar çerçevesinde sosyal ve beşeri bilimler için 11 farklı kategoride etik dışı uygulamaları sınıflandırmış ve derecelerine göre ceza tavsiyesinde bulunmuştur. Çalışmada etik ihlallere ilişkin yaptırımlarda da yeknesaklık olmadığına değinilmiş ve çoğu zaman *uyarma* olarak verilen cezaların caydırıcı nitelikte olmadığı vurgulanmıştır.

All European Academies [ALLEA] (2013), bilimde etik eğitiminin neden gerekli olduğundan hareketle araştırma etiğinin iç ve dış yönlerini irdemiştir. Ardından etik eğitimin amacını ve ne şekilde öğretilebileceğine dair bilgiler sunmuştur. Bu çerçevede çalışmada seminerlerin, ilgili akademik derslerin ve bilimsel uygulamalardan toplanabilecek gerçek olay/olguların incelenmesinin faydalı olacağı vurgulanmıştır.

Özden ve Ergin (2013), bilimsel araştırmalarda uyulması gereken etik kurallar açısından lisansüstü öğrencilerin görüşlerini belirlemek için nitel bir çalışma yapmıştır. Çalışma sonucunda örnekleme dahil olan öğrencilerin etik davrandığı tespit edilmiştir. Bununla birlikte çalışmada lisans ve lisansüstü düzeyde; nitelikli danışmanlık hizmetinin sağlanması, etik eğitimi verilmesi, etik kurulların oluşturulması, etik ihlallere uygun yaptırımların uygulanması ve bilgi teknolojilerinden faydalanılması gibi tavsiyelerde bulunulmuştur.

Baysen ve Çakmak (2017), editoryal yazısında; bireylere bilimsel etik değerlerin kazandırılmasında eğitimin öneminden bahsetmiştir. Bu çerçevede yayıncılık açısından editör ve hakemlerin üzerine düşen sorumluluklara değinmiştir. Öte yandan çalışmada bireylere eğitim sürecinde etik değerlere bağlı bilimsel araştırma kültürünün aşılınmamasının; kariyerleri boyunca bilerek yahut bilmeyerek etik ihlallere neden olacağı belirtilmiştir.

Altıok, Yükseltürk ve Üçgül (2018), TÜBİTAK tarafından desteklenen Sosyal Bilimlerde Bilimsel Araştırma Projesi Hazırlama Eğitimine lisansüstü düzeyde katılım gösteren öğrenciler üzerinde yaptıkları araştırmada, bilimsel araştırma kaygısının azaltılması için bilimsel araştırma yeterlik düzeylerinin artırılması gerektiği vurgulanmıştır. Bu doğrultuda öğrencilerin bilgi, medya ve teknoloji okuryazarlık düzeylerini geliştirecek eğitim, seminer ve çalıştayların düzenlenmesiyle birlikte; bilimsel araştırma metodolojisi ve etiğine ilişkin derslerin de lisans ve lisansüstü düzeyde müfredatta yer alması gerektiği önerilmiştir.

Yıldırım ve Orhan (2018), üniversite öğrencilerinin akademik dürüstlikle ilgili görüş ve deneyimlerini incelemek amacıyla gerçekleştirdikleri çalışmada; öğrencilerin çoğunluğunun akademik dürüstlük konusunda fazla bilgi sahibi olmadığı ve bu konuda özel bir eğitim almadıkları ancak akademik dürüstlüğün genel kapsamını bildikleri hususları tespit edilmiştir.

Ültay ve Ültay (2018), Giresun Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nde 34 akademisyen üzerinde yaptıkları araştırmada akademik teşvik ödeneğinin; yayın sayılarını ve atıfları olumlu yönde etkilediği, hiç araştırma yapmayan akademisyenleri bile araştırma yapmaya teşvik ettiği ortaya konmuştur. Ancak akademik teşvik ödeneğinin aynı zamanda akademisyenleri daha kısa sürede dönüş alabildikleri paralı dergilere yönlendirdiği, karşılıklı atıf yapan akademisyenlerin varlığını artırdığı, kontrolsüzce artan ulusal ve uluslararası sempozyum ve kongrelere yol açtığı da aynı araştırmada vurgulanmıştır.

Şahinoğlu ve Bebek (2018) tarafından araştırma görevlilerinin bilimsel araştırma etiğine ilişkin algılarının belirlenmesi amacıyla yürütülen çalışmada, katılımcıların kavramsal olarak etik/ahlak ayrımını bilmedikleri buna karşılık temel düzeyde de olsa bilimsel etik bilgisine haiz oldukları sonucu paylaşılmaktadır. Bu doğrultuda lisans ve lisansüstü düzeyde bilimsel araştırma ve yayın etiğine uygulamalı derslerin müfredatta alınması araştırmacılar tarafından ayrıca önerilmiştir.

Kronolojik olarak incelenen akademik yazında öne çıkan hususlar;

- ✓ Bilim insanlarının etik davranması ve araştırma metodolojisini özümsemesi gerektiği,
- ✓ Bilimsel araştırma ve yayın etiğine dair farkındalık oluşturulması açısından müfredatta öğrencilere ve öğretim elemanlarına yönelik teorik-pratik eğitimin verilmesi,
- ✓ Nitelikli akademik çalışmaların gerçekleştirilebilmesi için danışman/öğretim üyeleri tarafından danışmanlık hizmetinin öğrencilere rol model olacak şekilde gereğince verilmesi,
- ✓ Akademik çalışmaların yazımından yayınlanmasına kadar geçen süreçte görev alan herkesin mutlak etik sorumluluk bilincinde hareket etmesi,
- ✓ Akademik teşvik politikasının neden olduğu niceliksel yayın artışı, atıf çeteleri, kontrolsüz artan ulusal-uluslararası kongre, sempozyum gibi organizasyonların niteliğinin artırılmasına yönelik çaba gösterilmesi,
- ✓ Etik komite ve kurulların oluşturulması, bilgi teknolojilerinden etkin bir biçimde yararlanılması ve etik ihlallerin gerçekleşmesi durumunda caydırıcı ceza sisteminin inşa edilmesi şeklindedir.

4. ARAŞTIRMA: AMAÇ, YÖNTEM VE ÖRNEKLEM

Araştırmanın amacı, Türkiye’de sosyal bilimler alanında lisansüstü programlarda yer alan bilimsel araştırma ve yayın etiği ders içeriğinin ideal biçimde oluşturulmasına katkı sağlamaktır.

Araştırmanın yöntemi, Türkiye’de sosyal bilimler alanında lisansüstü programlarda yer alan derslere ilişkin içerik analizi ile KTÜ-SBE aracılığıyla yürütülen bilimsel araştırma ve yayın etiği dersine son üç yarıyıda (2017-2018 Güz ve Bahar, 2018-2019 Güz) kayıt yaptıran öğrencilere uygulanan anket verilerinin istatistiksel analizine dayanmaktadır.

İçerik analizi kısmında Türkiye’de sosyal bilimler alanında lisansüstü eğitim veren toplam 166 devlet ve vakıf üniversitesinin web sayfaları incelenmiş ve bu üniversitelerin lisansüstü programlarında yer alan bilimsel araştırma ve yayın etiği ile ilgili dersler⁷ ayrıntılı bir şekilde analiz edilmiştir.

Araştırmanın anket verilerine dayanan istatistiksel analiz kısmında ise ana kütle KTÜ-SBE 5001 kodlu Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği dersine son üç yarıyıda kayıt yaptıran 399 öğrenciden (2017-2018 Güz Yarıyılı-159, Bahar Yarıyılı-75 ve 2018-2019 Güz Yarıyılı-165) oluşmaktadır. Bu kapsamda ana kütlelerin yaklaşık % 70,43’ünü oluşturan 281 lisansüstü öğrencisine anket uygulanmıştır.

5. BULGULAR**5.1. Türkiye’de Sosyal Bilimler Alanında Yürütülen Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Dersi Müfredatının İçerik Analizi**

Türkiye’de 01.12.2018 tarihi itibarıyla 129 devlet üniversitesi, 72 vakıf üniversitesi ve 5 vakıf meslek yüksekokulu bulunmaktadır. Bu üniversitelerin lisansüstü eğitim ve sosyal bilimler enstitüsü ile ilgili bilgileri Tablo 1’de gösterilmektedir.

Tablo 1’de görüldüğü üzere, üniversitelerin büyük çoğunluğu (% 88,3) aktif olarak eğitim-öğretim faaliyeti yürütmektedir. Faal olan kurumlardan % 96,2’si lisansüstü programlara sahiptir. Lisansüstü düzeyde eğitim-öğretim faaliyeti yürütenlerin % 94,3’ünün ise Sosyal Bilimler Enstitüsü bulunmaktadır. Araştırmanın içerik analizi bağlamında 166 üniversite incelenmiştir. Bu üniversitelerin lisansüstü programlarında bilimsel araştırma ve yayın etiği kapsamında ders bilgi paketi ile ilgili bilgiler Tablo 2’de gösterilmektedir.

Tablo 1. Araştırma Kapsamında Türkiye’deki Devlet ve Vakıf Üniversitelerinin Genel Durumu

Özellik	Adet	Yüzde (%)
Aktif olarak eğitim faaliyeti yürüten	182	88,3
Aktif olarak eğitim faaliyetine başlamamış olan	24	11,7
Toplam	206	100
Lisansüstü eğitim veren	175	96,2
Lisansüstü eğitim vermeyen	7	3,8
Toplam	182	100
Sosyal Bilimler Enstitüsü bulunan	166	94,3
Sosyal Bilimler Enstitüsü bulunmayan	9	5,7
Toplam	175	100

Aşağıda Tablo 2’de görüldüğü üzere, incelenen bilgi paketleri çerçevesinde 158 üniversitenin, bilimsel araştırma ve yayın etiği gibi dersler hakkında bilgi sunumu gerçekleştirmektedir. Diğer üniversitelerin ise bir kısmının bilgi paketinin güncellenmesi ya da ders içeriğinin boş olması gibi nedenlerden ötürü bilgi sunmadığı tespit edilmiştir. Bilgi sunumun gerçekleştiği programlarda ilgili ders, farklı adlarla yürütülmekle birlikte bazı derslerin içeriğinde bilimsel araştırma ve yayın etiği konusu başlık olarak da yer alabilmektedir.

⁷ Üniversitelerin web sayfalarından içerik analizi için elde edilen ders adı, kredisi, kayıt şekli, dersi veren öğretim üyesi unvanı ve anabilim dalı ile haftalık ders içeriği bilgileri için oluşturulan tablo (16 sayfa), çalışma kapsamını aşması nedeniyle ekte sunulmamıştır. Bununla birlikte talep edilmesi durumunda ilgili bilgiler paylaşılabilecektir.

Tablo 2. Ders Bilgi Paketine Ulaşılabilir Durumu Açısından Üniversitelerin Değerlendirilmesi

Özellik	Adet	Yüzde (%)
Ders bilgi paketinden konu hakkında bilgi edinilen üniversite sayısı	158	95,2
Ders bilgi paketinden konu hakkında bilgi edinilemeyen üniversite sayısı	8	4,8
• Bilimsel araştırma ve yayın etiği gibi derslere rastlanılmayan veya müfredatını güncellememiş	1	12,5
• Ders bilgi paketine ulaşılma ile birlikte ders hakkında herhangi bir bilgi edinilemeyen	5	62,5
• Diğer sebepler (Ders bilgi paketi bakımı, açıklayıcı bilgi eksikliği vb.)	2	25,0
Toplam	166	100

Bu bağlamda yapılan içerik analizlerinde konuyla doğrudan ilişkili olarak; *Bilimsel Araştırma Teknikleri ve Yayın Etiği* (19 adet), *Bilimsel Araştırma Yöntemleri ve Yayın Etiği* (9 adet), *Bilimsel Araştırma Teknikleri ve Etik* (3 adet) ve *Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği* (1 adet) gibi adların kullanıldığı görülmektedir. Bunların dışında içeriğinde bilim etiği konusuna yer verilen ders isimlerinin ise *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri*, *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, *Araştırma Yöntemleri* ve *Araştırma Metodolojisi* şeklinde olduğu tespit edilmiştir. Öte yandan incelenen bilgi paketlerinin ayrıntısına dair bilgiler Tablo 3'te gösterilmektedir.

Tablo 3. Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Dersleri İlgili Genel Bilgiler

Özellik	Durum	Adet	Yüzde
İçerik	Ayrıntılı ders içeriği veren (haftalık içerik)	85	53,8
	Genel ders içeriği veren	24	15,2
	Ders içeriği vermeyen	49	31,0
	Toplam	158	100
Ders Saati	3 Saat	155	98,1
	2 Saat	3	1,9
	Toplam	158	100
Zorunlu/Seçmeli	Zorunlu	141	89,2
	Seçmeli	17	10,8
	Toplam	158	100
Ders Sorumlusunun Unvanı	Prof. Dr.	19	12,0
	Doç. Dr.	29	18,4
	Dr. Öğretim Üyesi	35	22,1
	Belirtilmemiş	75	47,5
	Toplam	158	100
Dersi Veren Öğretim Üyesi Anabilim Dalı	Üretim Yönetimi ve Pazarlama	13	8,2
	Sayısal Yöntemler	10	6,3
	Yönetim Organizasyon	10	6,3
	İşletme	7	4,4
	Ekonometri	6	3,8
	Eğitim Bilimleri	6	3,8
	İktisat	5	3,2
	Diğer (Muhasebe, Maliye, Tarih, vb.)	26	16,5
	Belirtilmemiş	75	47,5
	Toplam	158	100

Tablo 3'te görüldüğü üzere, bilgi paketinde ayrıntılı bir biçimde haftalık ders içeriği sunan üniversite sayısı 85 (% 53,8)'tir. Dersler ağırlıklı olarak haftada üç saat (% 98,1) ve zorunlu şekilde yürütülmektedir. Ders yürütücüsünün unvanına dair bilgi paketinde ağırlıklı olarak bilgi yer almamakla birlikte (% 47,5) unvan bilgisi yer alan öğretim üyelerinin çoğunluğunu Dr. Öğretim Üyesi (% 22,1) oluşturmaktadır. Ayrıca dersi yürüten

öğretim üyelerinin çoğunlukla Üretim Yönetimi ve Pazarlama Anabilim Dalı'nda (% 8,2) görevli oldukları ifade edilebilir.

5.2. KTÜ-SBE Lisansüstü Öğrencilerine Uygulanan Anket Bulgularının Değerlendirilmesi

2017-2018 Güz Yarıyılı dönem başında, ders içeriğinin oluşturulmasına yardımcı olması amacıyla öğrenci tanımaya yönelik bir takım açık uçlu sorular yöneltilmiştir. Bunlar:

1. Program ve anabilim/bilim dalı bağlamında kendinizi sorgulamanız çerçevesinde; niçin buradasınız? Motive edici unsurlar nelerdir?
2. Hayat beklentiniz ve amacınız doğrultusunda lisansüstü öğreniminizin faydası ne ölçüde olacaktır?
3. Hedeflerinizin gerçekleşebilmesi noktasında öncelikle danışmanınız olmak üzere bilim dalmız öğretim üyelerinden beklentileriniz nelerdir?
4. Size göre anlam nedir? İnsanın ve hayatın anlamı için neler yazabilirsiniz?
5. Size göre araştırmacı ruh ne anlam ifade etmektedir?
6. Aşağıdaki konuyla ilgili düşünceniz nedir? Öğrendiklerinizin size ne kazandırmasını istersiniz?
Ünlü matematikçi Euclid (Öklid)'in öğrencilerinden biri, ilk teoreminin ispatının ardından fakat bu şeyleri öğrenmek bana ne kazandırır? diye sorunca: Öklid, çağırdığı kölesine şöyle der: ona üç kuruş ver, çünkü öğrendiklerinin kendisine kazanç sağlamasını istiyor! (Altunışık vd., 2012:13).
7. Size göre Türkiye'nin sosyo-ekonomik problemlerinden ilk üçünü yazarak; söz konusu problemlerin çözümüne katkı noktasında bilim dalmızın sunabileceği fırsatları ifade edebilir misiniz?
8. Bilim insanı ve etik kavramlarının bir arada ele alınması size ne çağırır?

Söz konusu açık uçlu sorular, 2017-2018 Güz Yarıyılı dönem başında derse devam eden farklı anabilim dallarındaki 122 öğrenci tarafından cevaplandırılmıştır. Sorulara verilen cevaplara içerik analizi yapılmıştır. Analiz sonucunda verilen cevaplar 10 boyutta sınıflandırılmış ve her bir soru için beş alt değer oluşturulmuştur. Oluşturulan değerlere katılım ve katılımın düzeyini belirlemek için dönemin sekizinci haftasında anket uygulaması yeniden gerçekleştirilmiştir. Oluşturulan bu anket formu izleyen iki dönemin başında derse kayıt yaptıran diğer öğrencilere de uygulanmıştır.

KTÜ-SBE 5001 kodlu Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği dersine son üç yarıyıldaki kayıt yaptıran ankete katılan 281 lisansüstü öğrencisinin cinsiyet, program ve anabilim dalı değişkenleri açısından demografik özellikleri Tablo 4'te gösterilmektedir.

Tablo 4. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Demografik Özellikleri

		Frekans	Yüzde (%)
Cinsiyet	Kadın	144	51,2
	Erkek	137	48,8
	Toplam	281	100
Program	Yüksek Lisans	225	80,1
	Doktora	49	17,4
	Kayıp Veri	7	2,5
	Toplam	281	100
Anabilim Dalı	İşletme	74	26,3
	Tarih	33	11,7
	Kamu Yönetimi	23	8,2
	İktisat	22	7,8
	Türk Dili ve Edebiyatı	20	7,1
	Uluslararası İlişkiler	19	6,8
	Maliye	16	5,7
	Sosyoloji	16	5,7
	Ekonometri	12	4,3
	Resim	11	3,9

Tablo 4. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Demografik Özellikleri (Devamı)

Anabilim Dalı	Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri	7	2,5
	Temel İslam Bilimleri	7	2,5
	Felsefe ve Din Bilimleri	6	2,1
	Kamu Hukuku	5	1,8
	Halkla İlişkiler ve Reklamcılık	3	1,1
	Kayıp Veri	7	2,5
	Toplam	281	100

Not: Resim Anasanat Dalı ile Halkla İlişkiler ve Reklamcılık, Felsefe ve Din Bilimleri, Temel İslam Bilimleri ve Kamu Hukuku anabilim dalları 18.05.2018 tarihinde kuruluşunu takiben Trabzon Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü'ne bağlanmıştır.

Tablo 4'te görüldüğü üzere, ankete katılanların % 51,2'i kadın, %48,8'i erkektir. Katılımcılar ağırlıklı olarak (% 80,1) yüksek lisans programına kayıtlıdır. Ankete katılım düzeyi en fazla İşletme Anabilim Dalı (% 26,3) öğrencileri tarafından gerçekleştirilmiştir. Anket içerisinde yer alan ifadelere verilen cevaplara dair tanımlayıcı istatistikler, IBM SPSS 24.0 paket programı aracılığıyla *cinsiyet* ve *program* bazında frekans dağılımına göre hazırlanmıştır. Söz konusu frekans dağılımları Tablo 5'te gösterilmektedir.

Tablo 5. KTÜ-SBE Lisansüstü Öğrencileri Aracılığıyla Uygulanan Anket Bulgularının Frekans Dağılımı

Değişkenler İfadeler	Demografik		Cinsiyet				Program							
			Erkek		Kadın		Toplam		Y. Lisans		Doktora		Toplam	
F1.Bulunma sebebi;	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%
Akademik kariyer ve kendimi geliştirmek	93	68,9	105	72,9	198	71,0	155	69,2	38	79,2	193	71,0		
Uzmanlaşmak ve alana katkı sağlamak	19	14,1	20	13,9	39	14,0	35	15,6	4	8,3	39	14,3		
Bilime ve topluma hizmet etmek	13	9,6	8	5,6	21	7,5	16	7,1	5	10,4	21	7,7		
Maddi getiri elde etmek ve işsizlik durumunu ertelemek	3	2,2	1	0,7	4	1,4	4	1,8	0	0,0	4	1,5		
Diğer (sevgi, prestij, aile ısrarı, erasmus vs.)	7	5,2	10	6,9	17	6,1	14	6,3	1	2,1	15	5,5		
Toplam	135	100	144	100	279	100	224	100	48	100	272	100		
F2.Motive edici unsurlar;	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%
Başarılı ve mutlu olabilme duygusu	24	24,5	38	31,4	62	28,3	49	28,3	10	25,6	59	27,8		
Merak duygusu ve öğrenmeye olan ilgi	26	26,5	33	27,3	59	26,9	50	28,9	9	23,1	59	27,8		
Faydalı olabilme duygusu (kendime, aileme, topluma vs.)	29	29,6	28	23,1	57	26,0	40	23,1	14	35,9	54	25,5		
Prestij, statü ve ekonomik özgürlük elde edebilme	14	14,3	11	9,1	25	11,4	23	13,3	2	5,1	25	11,8		
Diğer (aile desteği, azim, cesaret vs.)	5	5,1	11	9,1	16	7,3	11	6,4	4	10,3	15	7,1		
Toplam	98	100	121	100	219	100	173	100	39	100	212	100		
F3.Lisansüstü öğrenimin faydası;	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%
Akademisyen olma ve kariyer gelişimine katkı sağlamada bir basamak olması	49	36,0	49	34,3	98	35,1	75	33,5	19	39,6	94	34,6		
Bilinçli bir birey olarak kendimi geliştirme, araştırma sürecini öğrenerek araştırmacı kimliğini inşa etme	43	31,6	42	29,4	85	30,5	73	32,6	12	25,0	85	31,3		
Alanımda derinlemesine bilgi sahibi olarak özgüven kazanma ve etik ihlallere duyarlı olma	27	19,9	30	21,0	57	20,4	46	20,5	10	20,8	56	20,6		
İletişim becerisi ve bilgi birikimi kazanarak rakiplerden üstün/farklı olmaya katkı sağlama	3	2,2	3	2,1	6	2,2	5	2,2	1	2,1	6	2,2		
Diğer (akademik ortama katkı, maddi beklenti, işsizliği erteleme, saygınlık kazanma vs.)	14	10,3	19	13,3	33	11,8	25	11,2	6	12,5	31	11,4		
Toplam	136	100	143	100	279	100	224	100	48	100	272	100		

Tablo 5. KTÜ-SBE Lisansüstü Öğrencileri Aracılığıyla Uygulanan Anket Bulgularının Frekans Dağılımı (Devamı)

F4.Öğretim üyelerinden beklentiler;	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%
Yol gösterici, rehberlik edici, teşvik edici, yardımsever ve destekleyici olması	85	63,4	104	72,2	189	68,0	150	67,3	34	70,8	184	67,9
Samimi, içten, güler yüzlü, anlayışlı, hoşgörülü, empati sahibi olması	21	15,7	15	10,4	36	12,9	32	14,3	3	6,3	35	12,9
Adaletli, önyargısız, paylaşımcı, eşit davranabilen, objektif ve tarafsız olurken, denetleyici ve kontrol edici olması	10	7,5	13	9,0	23	8,3	21	9,4	1	2,1	22	8,1
Alanında yetkin, güncel ve konulara profesyonel yaklaşabilirken ahlaki duyarlılığa sahip davranabilmesi	11	8,2	10	6,9	21	7,6	15	6,7	6	12,5	21	7,7
Diğer (disiplin sahibi, sistematik planlı olma, usta-çırak ilişkisine önem veren, başarıyı destekleyen)	7	5,2	2	1,4	9	3,2	5	2,2	4	8,3	9	3,3
Toplam	134	100	144	100	278	100	223	100	48	100	271	100
F5.Anlam;	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%
Subjektif olup şeylerin çağrıştırdığı zihinde oluşan değerler bütünüdür.	46	34,8	62	43,1	108	39,1	90	40,5	17	36,2	107	39,8
Kişinin kendisini ve sorumluluklarını idrak ederek düşünebilmesi, kavrayabilmesi ve farkında olmasıdır.	22	16,7	26	18,1	48	17,4	36	16,2	9	19,1	45	46,7
İyiye ve doğruya yaklaşıp yaşamak, yaşayabilmektir	18	13,6	24	16,7	42	15,2	34	15,3	6	12,8	40	14,9
Varlığın sebebini aramak ve var olmaktır.	18	13,6	19	13,2	37	13,4	26	11,7	11	23,4	37	13,8
Diğer (fark yaratmak, aile olmak, insanlığa faydalı olmak, bırakılan etki vs.)	28	21,2	13	9,0	41	14,9	36	16,2	4	8,5	40	14,9
Toplam	132	100	144	100	276	100	222	100	47	100	269	100
F6.Araştırmacı ruh;	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%
Meraklı, eleştirel, sorgulayıcı, öğrenen ve bilgiye aç olmak	90	67,2	115	80,4	205	74,0	170	76,6	31	64,6	201	74,4
Özgün, çalışkan, ataletten uzak, azimli, enerjik, dinamik olmak ve bilimi ihtiyaç olarak görebilmek	14	10,4	14	9,8	28	10,1	21	9,5	6	12,5	27	10,0
Çözüm odaklı, üretken, yaratıcı ve yenilikçi olmak	14	10,4	5	3,5	19	6,9	14	6,3	4	8,3	18	6,7
Titiz, özenli, dikkatli, sabırlı olmak	8	6,0	4	2,8	12	4,3	9	4,1	2	4,2	11	4,1
Diğer (aktif ve güncel olmak, fedakar olmak, doğuştan gelmesi vs.)	8	6,0	5	3,5	13	4,7	8	3,6	5	10,4	13	4,8
Toplam	134	100	143	100	277	100	222	100	48	100	270	100
F7.Öğrenilenlerin kazanımı;	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%
Öğrenilenler yol gösterici, aydınlatıcı olmalı; bakış açısını zenginleştirebilmeli, bilime ve topluma hizmet etmeli	92	70,2	93	69,4	185	69,8	152	71,4	29	64,4	181	70,2
Öğrenilenler erdem sahibi olmayı sağlamalı ve umutla bakmayı kazandırmalı	12	9,2	14	10,4	26	9,8	22	10,3	4	8,9	26	10,1
Öğrenilenler merak uyandırmalı, araştırma heyecanını geliştirmeli	12	9,2	13	9,7	25	9,4	20	9,4	5	11,1	25	9,7
Öğrenilenler bilgili ve ahlaklı olmayı sağlamalı	12	9,2	13	9,7	25	9,4	18	8,5	5	11,1	23	8,9
Öğrenilenler çözüm yanlısı olmalı ve paylaşım duygusu kazandırmalı	3	2,3	1	0,7	4	1,5	1	0,5	2	4,4	3	1,2
Toplam	131	100	134	100	265	100	213	100	45	100	258	100
F8.Öklid'in özlü sözüne ilişkin yaklaşım;	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%
Öğrenilenlerin manevi getirisi olmalı	55	42,6	57	41,6	112	42,1	91	42,3	20	44,4	111	42,7
Öğrenilen şeyin başlı başına bir kazanç olduğu	27	20,9	34	24,8	61	22,9	46	21,4	13	28,9	59	22,7
Bilginin zaten paha biçilemez bir güç olduğu	25	19,4	35	25,5	60	22,6	51	23,7	7	15,6	58	22,3
Öğrenilenlerin maddi getirisi olmalı	16	12,4	9	6,6	25	9,4	21	9,8	4	8,9	25	9,6
Öğrenilenlerden kazanç beklemenin yanlış olduğu	6	4,7	2	1,5	8	3,0	6	2,8	1	2,2	7	2,7
Toplam	129	100	137	100	266	100	215	100	45	100	260	100

Tablo 5. KTÜ-SBE Lisansüstü Öğrencileri Aracılığıyla Uygulanan Anket Bulgularının Frekans Dağılımı (Devamı)

F9.Türkiye'nin sosyo-ekonomik	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%
Eğitim ve ahlakla ilgili sorunlar (dil, cehalet, bilimsel yetersizlik, saygısızlık, kutuplaşma, tahammülsüzlük vs.)	66	51,2	69	50,0	135	50,6	106	50,0	25	52,1	131	50,4
Ekonomi ve istihdamla ilgili sorunlar (gelir dağılımında adaletsizlik, enflasyon, işsizlik, üretmememe vs.)	49	38,0	58	42,0	107	40,1	85	40,1	19	39,6	104	40,0
Terör, güvenlik sorunu, göç, mülteci sorunu ve uluslararası ilişkiler	4	3,1	8	5,8	12	4,5	11	5,2	1	2,1	12	4,6
Demokrasi kültürünün yerleşmemesi, eşitsizlik, adalet ve hukuk düzeni ile ilgili sorunlar	6	4,7	1	0,7	7	2,6	5	2,4	2	4,2	7	2,7
Diğer (sağlık, kadına şiddet vs.)	4	3,1	2	1,4	6	2,2	5	2,4	1	2,1	6	2,3
Toplam	129	100	138	100	267	100	212	100	48	100	260	100
F10.Bilim insanı ve etik birlikteliği;	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%
Bilim insanı bilimsel çalışmaları etik/ahlaki sorumluluk bilinciyle gerçekleştirmelidir.	62	49,2	82	60,7	144	55,2	113	54,6	26	55,3	139	54,7
Bilim insanı etiği bir hayat felsefesi haline getirip etik davranabilmelidir	25	19,8	21	15,6	46	17,6	37	17,9	8	17,0	45	17,7
<i>Bilim insanı ve etik ayrı düşünülemez iki kavram ve iç içe geçmiş zorunluluktur.</i>	21	16,7	18	13,3	39	14,9	30	14,5	9	19,1	39	15,4
Bilim insanı bağımsız ve tarafsız olarak bilimsel bilginin kutsallığına inanarak çalışmalıdır	15	11,9	10	7,4	25	9,6	22	10,6	2	4,3	24	9,4
Etik dışı davranan bilim insanı tüm topluma zarar vermektedir, cezalandırılmalıdır	3	2,4	4	3,0	7	2,7	5	2,4	2	4,3	7	2,8
Toplam	126	100	135	100	261	100	207	100	47	100	254	100

Not: Toplamlardaki farklılık, anket formlarında ilgili sorulara ilişkin görüş bildirilmemesi nedeniyle ortaya çıkmıştır.

Tablo 5'te görüldüğü üzere, ankete katılanların ilgili ifadelerle ilişkin değerlendirmelerinde cinsiyet ve program değişkenleri açısından sayısal farklılık olmasına rağmen nitelik açısından benzerlik söz konusudur. Bu doğrultuda katılımcıların ifadelerle verdikleri cevapların frekans/yüzde değerlerinin ağırlıklarına göre bir takım hususlar öne çıkmaktadır. Bunlar:

- ✓ Katılımcıların, *akademik kariyer ve kendini geliştirme, uzmanlaşma ve alana katkı sağlama ile bilime ve topluma katkı sağlama* amacıyla lisansüstü öğretimin içinde buldukları,
- ✓ Lisansüstü öğretime yönelmede motive edici unsurların *başarılı ve mutlu olabilme duygusu, merak duygusu ve öğrenmeye olan ilgi ile faydalı olabilme duygusu (aileye, çevreye, topluma)* olduğu,
- ✓ Lisansüstü eğitimin *akademisyen olma ve kariyer gelişimine katkı sağlama, bilinçli bir birey olmada gelişime katkı sağlama ve alanda derinlemesine bilgi sahibi olarak özgüven kazanma ve etik ihlallere duyarlı olma* açılarından yararlı olacağı,
- ✓ Lisansüstü süreçte danışman ya da alanında ilgili öğretim üyelerinden *yol gösterici, rehberlik edici, teşvik edici, yardımsever ve destekleyici olması, samimi, içten, güler yüzlü, anlayışlı, hoşgörülü, empati sahibi olması ve adaletli, önyargısız, paylaşımcı, eşit davranabilen, objektif ve tarafsız olurken, denetleyici ve kontrol edici olması* beklentilerinin bulunduğu,
- ✓ Lisansüstü öğrenim sürecinde öğrenilenlerin *yol gösterici, aydınlatıcı, bilime ve topluma hizmet etmesi erdem sahibi olmayı sağlaması ve hayata umutla bakmayı kazandırması* gerektiği,
- ✓ Türkiye'nin sosyo-ekonomik problemlerine ilişkin değerlendirmede *eğitim ve ahlakla ilgili sorunlar, ekonomi ve istihdamla ilgili sorunlar ve terör, güvenlik sorunu, göç, mülteci sorunu ve uluslararası ilişkilerin* ilk üç sırayı oluşturduğu,
- ✓ Katılımcıların bilim insanı ve etik birlikteliğine dair *bilim insanı bilimsel çalışmaları etik/ahlaki sorumluluk bilinciyle gerçekleştirmeli, bilim insanı etiği bir hayat felsefesi haline getirip etik davranabilmeli ve bilim insanı ve etik ayrı düşünülemez iki kavram ve iç içe geçmiş zorunluluk* gibi düşüncelere sahip olduğu şeklindedir.

Öte yandan Tablo 5’te görüldüğü üzere, anket formlarından belirlenmiş ve ana başlık düzeyinde ele alınmış 10 faktör bulunmaktadır. Anket formunda yer verilen 50 adet önerme söz konusu 10 faktöre eşit şekilde dağıtılmış ve her bir faktör için tabloda alt başlıklar halinde sunulan 5 önerme düşmüştür. Anket formunda yer alan faktörler ve önermelerin araştırma kapsamında test edilmesi amacıyla katılımcıların *cinsiyet, program ve anabilim dalı* değişkenleriyle ilişkili olarak üç hipotez oluşturulmuştur. Bunlar:

H₁: Katılımcıların cinsiyetleri açısından bilimsel araştırma süreci ve etikle ilgili ifadelerinde farklılık vardır.

H₂: Katılımcıların programları açısından bilimsel araştırma süreci ve etikle ilgili ifadelerinde farklılık vardır.

H₃: Katılımcıların anabilim dalları açısından bilimsel araştırma süreci ve etikle ilgili ifadelerinde farklılık vardır.

Hipotezlerin test edilmesi ve bulgularının değerlendirilmesine geçilmeden önce, ölçeğin güvenilirlik seviyesinin belirlenmesi için güvenilirlik analizi gerçekleştirilmiştir. Yapılan güvenilirlik analizinde Cronbach Alpha Katsayısı 0,874 olarak belirlenmiştir. Bu durum, ölçeğin yüksek derecede güvenilir olduğuna işaret etmektedir (Kayış, 2014: 405).

Hipotezlerin test edilebilmesi için verilerin normal dağılıma sahip olup olmadığını anlamak amacıyla Tek Örneklem Kolmogorov Smirnov Testi, varyansların homojenliğini incelemek için ise Tek Yönlü Varyans Analizi testinin kullanılmıştır. Hipotezlerin değerlendirilmesinde parametrik olmayan testlerin kullanılacağına (verilerin normal dağılmaması ve homojen olmaması nedeniyle) karar verilmiştir. Hipotezler test edilirken cinsiyet ve programlar açısından, iki bağımsız değişkene bağlı olarak Mann Whitney U Testi kullanılmıştır. Anabilim dalı açısından ise ikiden fazla değişkene bağlı olarak Kruskal Wallis H Testi kullanılmıştır (Özdamar, 2018: 151-158). Hipotez testlerinde belirli bir güven aralığı tercih edilmemiş olup (% 99, % 95 ve % 90), anlamlılık açısından üç aralık da esas alınmıştır. Bulguların sunumunda yalnızca istatistiksel olarak anlamlı farklılıklara tablolarda yer verilmiştir. Bu bağlamda cinsiyet değişkenine ilişkin Mann Whitney U Testi sonuçları Tablo 6’da gösterilmektedir.

Tablo 6. Cinsiyet Değişkenine Göre Mann Whitney U testi Sonuçları

Faktörler	Cinsiyet	N	Sıra Ortalaması	Z Değeri	P (Sig)
F4: Öğretim Üyelerinden Beklentilere İlişkin İfadeler	Kadın	144	148,77	-1,654	0,098**
	Erkek	137	132,83		
F5: <i>Anlam Nedir?</i> Sorusuna İlişkin İfadeler	Kadın	144	148,75	-1,659	0,099**
	Erkek	137	132,85		

** p < 0,10 % 10 anlamlılık düzeyinde katılımcıların cinsiyetlerine göre anlamlı farklılık vardır.

Tablo 6’da görüldüğü üzere, cinsiyet değişkeni açısından “Öğretim Üyelerinden Beklentilere İlişkin İfadeler (F4) ile *Anlam Nedir?* Sorusuna İlişkin İfadeler (F5)” arasında 0,10 düzeyinde istatistiki anlamlı farklılıklar bulunmaktadır. Dolayısıyla cinsiyet değişkeni açısından bu faktörler için *H₁ hipotezi kabul edilmektedir*. Anlamlı farklılığın ortaya çıktığı F4’de kadın öğrencilerin sıra ortalaması (148,77) erkek öğrencilerin sıra ortalamasından (132,83) daha yüksektir. Dolayısıyla kadın öğrencilerin erkek öğrencilere göre bilimsel araştırma kapsamında öğretim üyelerinden beklentileri daha fazladır. Aynı şekilde anlamlı farklılığın ortaya çıktığı F5’de de yine kadın öğrencilerin sıra ortalaması (148,75) erkek öğrencilerin sıra ortalamasından (132,85) daha yüksektir. Bu bağlamda kadın öğrencilerin *Anlam Nedir? Sorusuna İlişkin İfadelerde* de erkek öğrencilere göre daha hassas bir yaklaşım sergilediği ifade edilebilir. Diğer faktörlerde cinsiyet değişkeni açısından anlamlı farklılık bulunmamaktadır.

Program değişkeni açısından faktörler arasında anlamlı farklılıkla ilgili gerçekleştirilen Mann Whitney U testi sonucunda hiçbir faktörde anlamlı farklılık tespit edilememiştir. Dolayısıyla tüm faktörler açısından *H₂ hipotezi reddedilmektedir*. Anabilim dalı değişkeni açısından faktörler arasında anlamlı farklılığın bulunup bulunmadığını sınamak için Kruskal Wallis H testi gerçekleştirilmiştir. Test neticesindeki bulgular Tablo 7’de gösterilmektedir.

Tablo 7. Anabilim Dalı Değişkenine Göre Kruskal Wallis H Testi Sonuçları

Faktörler	Program	N	Sıra Ort.	Serbestlik Derecesi	χ^2 Değeri	P (Sig)
F7: Öğrenilenlerin Kazanımına İlişkin İfadeler	İşletme	74	128,50	14	21,361	0,093**
	Tarih	33	143,82			
	Kamu Yönetimi	23	121,96			
	İktisat	22	145,14			
	Türk Dili ve Edebiyatı	20	118,80			
	Uluslararası İlişkiler	19	115,79			
	Maliye	16	151,81			
	Sosyoloji	16	128,56			
	Ekonometri	12	171,88			
	Resim	11	153,18			
	Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri	7	161,57			
	Temel İslam Bilimleri	7	97,50			
	Felsefe ve Din Bilimleri	6	223,33			
	Kamu Hukuku	5	198,10			
	Halkla İlişkiler ve Reklamcılık	3	107,67			
F10: Bilim İnsanı ve Etik Birlikteliğine İlişkin İfadeler	İşletme	74	134,76	14	26,032	0,026*
	Tarih	33	149,41			
	Kamu Yönetimi	23	126,67			
	İktisat	22	99,59			
	Türk Dili ve Edebiyatı	20	132,35			
	Uluslararası İlişkiler	19	100,58			
	Maliye	16	161,28			
	Sosyoloji	16	130,75			
	Ekonometri	12	166,33			
	Resim	11	202,23			
	Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri	7	162,71			
	Temel İslam Bilimleri	7	129,07			
	Felsefe ve Din Bilimleri	6	177,50			
	Kamu Hukuku	5	172,00			
	Halkla İlişkiler ve Reklamcılık	3	83,00			

* p<0,05 % 5 anlamlılık düzeyinde katılımcıların anabilim dallarına göre anlamlı farklılık vardır.

** p<0,10 % 10 anlamlılık düzeyinde katılımcıların anabilim dallarına göre anlamlı farklılık vardır.

Tablo 7’de görüldüğü üzere, anabilim dalı değişkenine göre *Öğrenilenlerin Kazanımına İlişkin İfadeler* (F7) ve *Bilim İnsanı ve Etik Birlikteliğine İlişkin İfadeler* (F10) faktörlerinde anlamlı farklılık tespit edilmiştir. Dolayısıyla bu faktörler için H_3 hipotezi kabul edilmektedir. F7 faktöründe en yüksek sıra ortalaması Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı öğrencilerine (223,33) aittir. Bu durum ilgili anabilim dalındaki öğrencilerin, diğer anabilim dallarına göre öğrenilenlerin kendilerine kazandırdıkları konusunda daha hassas düşünce yapısına sahip olduklarını göstermektedir. F10 faktöründe ise en yüksek sıra ortalaması Resim Anasanat Dalı öğrencilerine (202,23) aittir. Bu öğrencilerin diğer anabilim dallarındaki öğrencilere göre bilim insanı ve etiğin birlikte düşünülmesine dair görüşlerde daha hassas düşünce yapısına sahip olduğuna işaret etmektedir. Diğer faktörler açısından anabilim dalı değişkenine göre anlamlı farklılık tespit edilememiştir.

5.3. Tartışma: Sosyal Bilimlerde Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Dersi Model Önerisi

YÖK Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği’nin 34. maddesinin 5. bendinde “Bilimsel araştırma teknikleri ile araştırma ve yayın etiği konularını içeren en az bir dersin lisansüstü eğitim sırasında verilmesi zorunludur.” hükmü yer almaktadır. Düzenleme ile bilimsel araştırma teknikleri ve ayrıca araştırma ve yayın etiği konularını kapsayan en az bir dersin programlarda yer alması zorunlu kılınmıştır. Bu çerçevede, üniversitelerin bir kısmının lisansüstü programlarında her iki başlık birlikte ele alınarak tek ders içeriği ile bir kısmında ise ayrı ayrı dersler aracılığıyla süreç yürütülmektedir.

Düzenlemeden önce *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri, Bilimsel Araştırma Yöntemleri, Araştırma Yöntemleri ve Araştırma Metodolojisi* gibi derslere çeşitli anabilim dalları programlarında bağımsız bir şekilde yer veren enstitüler, bu derslere ilaveten ya enstitü bünyesinde *Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği* adıyla yeni bir ders eklenmesi yolunu tercih etmişler ya da söz konusu dersleri *Bilimsel Araştırma Teknikleri ve Yayın Etiği* kapsamında yeniden düzenlemişlerdir. Bu noktada, ideal bir *Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği* dersinin tartışılmasında, konunun söz konusu tercihlerden hangisi ile ele alınacağı önem arz etmektedir.

Bağımsız bir ders şeklinde konunun ele alınması tercihinde, her bir anabilim dalı için daha önce mevcut olan derslerin yürütülmesine (seçmeli/zorunlu) devam edilerek anabilim dalları açısından bilimsel araştırma tekniklerinin ayrıntılı bir şekilde ele alınması sağlanmakta, diğer taraftan özellikle araştırma ve yayın etiği konusu bağımsız bir ders aracılığıyla kredili ya da kredisiz şekilde enstitü bünyesinde yürütülmektedir. Bilimsel araştırma tekniklerinin (veya programlarda yer aldığı farklı isimlendirme ile yöntemlerinin-metodolojisinin) anabilim dalı bazında, gerek görülmesi halinde alana özgü ayrıntılı olarak ele alınması buna karşılık araştırma ve yayın etiği konularında ise enstitü bünyesinde bütüncül bir yaklaşımla konunun ele alınması daha uygun bir tercih olarak kabul edilebilir. Bu tercih özellikle bilimsel araştırma ve yayın etiği alanında uzmanlaşmış öğretim üyesi sayısının anabilim dallarındaki mevcudiyeti bağlamında da makul görülebilir.

Bu çalışmada, söz konusu tercih bağlamında sosyal bilim enstitüleri bünyesinde doğrudan *bilimsel araştırma ve yayın etiği* konusunda ele alınan bir ders için ideal içerik önerisi, araştırma bulgularından yararlanmak suretiyle ve kişisel deneyimlemeye dayalı olarak tartışılmaktadır. Adı, kapsamı ve haftalık içeriği açısından ders önerisi Tablo 8'de gösterilmektedir.

Tablo 8'de görüldüğü üzere, bilimsel araştırma ve yayın etiği dersi için ilk haftalarda bilim, bilimsel araştırma ve bilimsel faaliyetler, ilerleyen haftalarda ise etik ve özellikle bilimsel araştırma ve yayın etiği, düzenlemeler, ihlaller, yaptırımlar örnek çalışma ve programlar aracılığıyla yürütülebilir. Şüphesiz burada getirilen öneri için değişik eleştiriler yapılabilir. Bununla birlikte, Türkiye'de üniversitelerin sosyal bilim alanındaki ders içeriklerinin incelenmesi durumunda, öneri benzeri bir içerikle yeknesaklığın sağlanabilmesine ihtiyaç olduğu görülecektir. Öte yandan dersin yürütülmesinde görev alacak öğretim üyeleri açısından bilimsel araştırma yöntemleri ile etik veya özellikle araştırma ve yayın etiği konularında çalışma yapmış olmak kriteri aranabilir.

Tablo 8. Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Dersi Haftalık Ders İçeriği Önerisi

Ders Adı	Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği
Kayıt Şekli	Zorunlu
Bölümü	Sosyal Bilimler Enstitüsü: Yüksek Lisans – Tüm Anabilim Dalları
Ders Süresi-Saati	14 Hafta – Haftada 3 Saat Teorik ve Uygulamalı
Kredi Durumu	Kredili – Kredisiz (İlgili anabilim dalları ve enstitülerce belirlenebilir.)
Yıl / Yarıyıl	1.Yıl / Güz Dönemi - Bahar Dönemi
Hafta	Konu Başlıkları
1.	<ul style="list-style-type: none"> • Tanışma ve dersin yürütülmesi ile ilgili genel esaslar • Dersin amacı, önemi, kapsamı ve içeriği • Temel kavramlar (bilim, bilim felsefesi ve tarihi, bilimsel araştırma ve bilgi, etik-ahlak ve bilim etiği)
2.	<ul style="list-style-type: none"> • Bilimin/bilimsel faaliyetin amacı • Bilimin/bilimsel faaliyetin temel özellikleri • Bilim tarihi (genel) • Bilimsel yaklaşımlar (klasik bilim yaklaşımı ve eleştirisi, pozitivizm ve pozitivizm ötesi yaklaşımlar ile sosyal bilimler)
3.	<ul style="list-style-type: none"> • Bilimsel araştırma süreci<ul style="list-style-type: none"> ✓ Temel kavramlar (kuram (teori), yöntem, hipotez, değişken, ilke, kural, vb.) ✓ Sosyal bilimlerde araştırma süreci ✓ Araştırma türleri (genel: nicel, nitel ve karma)
4.	<ul style="list-style-type: none"> • Nicel araştırma (özellikleri ve uygulamada dikkat edilecek hususlar) • Nitel araştırma (özellikleri ve uygulamada dikkat edilecek hususlar)<ul style="list-style-type: none"> ✓ Nitel araştırma yaklaşımları (etnografi, gömülü teori, fenomenolojik araştırma, aksiyon araştırması, hikâye analizi, örnek olay, içerik analizi, vb.)

Tablo 8. Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Dersi Haftalık Ders İçeriği Önerisi (Devamı)

5.	<ul style="list-style-type: none"> • Araştırma problemi/konusu<ul style="list-style-type: none"> ✓ Araştırma konusu seçiminde dikkat edilecek hususlar ✓ Araştırma konusunun kaynakları ✓ Araştırmacı ölçütleri ve lisansüstü danışman belirleme sürecinde dikkat edilecek hususlar
6.	<ul style="list-style-type: none"> • Kaynak tarama, literatür, alıntı ve atıf<ul style="list-style-type: none"> ✓ Kaynak tarama ve eleştirel kaynak incelemesi ✓ Alıntı (doğrudan ve dolaylı alıntı) ✓ Atıf (bağlaç ve dipnot yöntemi) ✓ Kaynakça hazırlama
7.	<ul style="list-style-type: none"> • Sosyal bilimlerde veri<ul style="list-style-type: none"> ✓ Veri çeşitleri ve kaynakları (birincil ve ikincil veri) ✓ Veri toplama yöntemleri (gözlem, mülakat, anket) ✓ Verilerin analiz (geçerlik – güvenilirlik) • Araştırmanın tamamlanması ve yayın süreci
8.	<ul style="list-style-type: none"> • Uygulama: Araştırma konusu, verisi, literatür, atıf – ve alıntı kapsamında örnek inceleme • Örnek Türkçe ve İngilizce (vb.) makale incelemesi • Enstitü Tez Yazım Kılavuzunun incelenmesi (atıf-alıntı, kaynakça vb. hususlar)
9.	Ara sınav
10.	<ul style="list-style-type: none"> • Etik ve bilim etiği<ul style="list-style-type: none"> ✓ Kavramsal düzeyde etik ve ahlak (sosyal normlar, değerler, etik teoriler ve etik türleri ve ahlaki gelişim teorileri vb.) ✓ Etik ve eğitim ✓ Etik ikilem – etik sapma ✓ Bilim insanının sahip olması gereken genel özellikler ✓ Bilimsel araştırma ve yayın etiği (giriş: tanım, ilke ve standartlar)
11.	<ul style="list-style-type: none"> • Bilimsel araştırma ve yayın etiğine yönelik bazı düzenleme ve yayınlar<ul style="list-style-type: none"> ✓ 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu ✓ TÜBA, Bilimsel Araştırmalarda Etik ve Sorunları ✓ YÖK Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi ✓ ÜAK Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi, ✓ TÜBİTAK Araştırma ve Yayın Etiği Yönetmeliği
12.	<ul style="list-style-type: none"> • Bilimsel araştırma ve yayın etiği türleri<ul style="list-style-type: none"> ✓ Araştırma etiği (tasarım ve araştırmanın yürütülmesi aşamalarında dikkat edilecek hususlar) ✓ Yayın etiği (yazım, yayına gönderme ve yayınlanma sonrası aşamalarda dikkat edilecek hususlar)
13.	<ul style="list-style-type: none"> • Bilimsel araştırma ve yayın etiği ihlalleri<ul style="list-style-type: none"> ✓ Etik ihlali tanımı ve etkileri ✓ Nedenleri ✓ Türleri (disiplinsiz araştırma - bilimsel yalancılık ve saptırma kapsamında alt türler) ✓ Önleme yolları ve yaptırımlar
14.	<ul style="list-style-type: none"> • Örnek araştırma metinleri üzerinden etik ihlallerine ilişkin incelemeler • Bilimsel çalışmalarda orijinallik ve benzerlik raporu (örnek programlarla (Turnitin, iThenticate, vb.) çeşitli uygulamaların yapılması)
15.	Öğrenci sunumlarına dayalı makale değerlendirmesi
16.	Yarıyıl sonu sınavı

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bilimsel araştırmanın temel amacı; karşılaşılan sorunların çözümünü bilimsel metodolojiye uygun bir biçimde gerçekleştirerek (Dinler, 2014: 18) bilimsel olanla olmayana nesnel ölçütlere göre ayırmak (Şen, 2016: 31) ve sonuçta üretilen bilimsel bilgileri toplum yararına sunmaktır. Bu bağlamda, araştırmanın planlanmasından yürütülüp uygulanmasına ve yayınlanmasına kadar geçen süreçlerin tümünde, uyulması gereken bir takım evrensel etik kod ve ilkeler mevcuttur. Bireysel bazda genel etik duyarlılık ve/veya ahlaki hassasiyetten

bağımsız olmayan ve özü itibarıyla *dürüstlük* kavramına dayanan söz konusu etik kod ve ilkeler *bilim etiği* ya da *bilimsel araştırma ve yayın etiği* olarak adlandırılmaktadır.

Teorik düzeyde bilim etiğine yönelik evrensel kod ve ilkelerin varlığına rağmen bilimsel faaliyetlerde, bilinçsiz bilimsel yanılgılar ve eksikler ile bilinçli bilimsel yanıltmalar şeklinde sınıflandırılan bir kısım etik sorunlar yaşanabilmektedir. Bireysel ve toplumsal düzeyde sonuçları telafi edilemeyecek zararlara neden olabilecek etik sorunların önlenmesi için etik donanıma sahip olmak gerekir. Etik donanım için de evrensel bilimi ve bilim etik normlarını öne çıkaran etik eğitime ihtiyaç duyulmaktadır.

Bu araştırma, söz konusu etik eğitime duyulan gereksinim çerçevesinde, Türkiye’de sosyal bilimler alanında lisansüstü programlarda yer alan bilimsel araştırma ve yayın etiği dersi içeriğinin ideal biçimde oluşturulmasına katkı sağlamak amacıyla ele alınmıştır.

Araştırmada, ideal ders içeriği arayışı, Türkiye’de sosyal bilimler alanında lisansüstü programlarda yer alan derslere ilişkin içerik analizi ile Karadeniz Teknik Üniversitesi-Sosyal Bilimler Enstitüsü (KTÜ-SBE) öğrencilerine uygulanan anket verilerinin istatistiksel analizi sonucunda ele edilen bulgular ışığında sürdürülmüştür.

İçerik analiziyle elde edilen bulgulardan hareketle sosyal bilimler enstitüleri bünyesinde doğrudan *bilimsel araştırma ve yayın etiği* konusunda ele alınacak bağımsız bir ders için ideal içerik önerisi sunulmuştur. Bu öneriye dair içerik; ilk haftalarda bilim, bilimsel araştırma ve bilimsel faaliyetler, ilerleyen haftalarda ise etik ve özellikle bilimsel araştırma ve yayın etiği, ilgili düzenlemeler, ihlaller, yaptırımlar örnek çalışma ve programlar aracılığıyla yürütülebilmesi temelinde oluşturulmuştur.

İstatistiksel analizle elde edilen bulgulardan hareketle geleceğin bilim insanlarının lisansüstü düzeyde öğrenimin içerisinde yer almalarında akademisyen olma ve ilgi duydukları alanda kendilerini geliştirme isteklerinin olduğu ifade edilebilir. Bu bağlamda, olası etik sorunların önlenmesi ve insanlık yararına kaliteli bilimsel bilginin üretilebilmesi için evrensel etik ilke ve kodların, lisansüstü öğrenimleri sırasında öğrencilere bilimsel araştırma ve yayın etiği dersi aracılığıyla kazandırılması bir gereklilik olarak ortaya çıkmaktadır. Şüphesiz bu gerekliliği karşılayabilecek bir öğretim anlayışı, Kuçuradi (2003: 9) tarafından özlü bir şekilde ifade edilen “(...) yüz yüze geldiğimiz durumlarda, insan onurunun nerede tehlikede olduğunu gören bir göz...” kazandırabilecek nitelikte olmalıdır.

Kuşkusuz bilimsel, teknolojik, iktisadi, sosyal, siyasal, toplumsal vb. alanlarda meydana gelecek gelişmelerle birlikte *bilimsel araştırma ve yayın etiği* konusunda ideali arayış çabaları devam edecektir. Bu arayış sürecinde özellikle etik duyarlılık açısından *Gazi Mustafa Kemal Atatürk’ün* aşağıdaki veciz ifadeleri rehber alınabilir (Ağca, 2005: 920).

(...) Bir milleti özgür, bağımsız, görkemli, yüce bir toplum halinde yaşatan terbiyedir ve onu tutsak yapan sefaletle iten de bunun yokluğudur. Tehdit esasına dayanan ahlak, bir fazilet olmadıktan başka itimada da şayan değildir.

KAYNAKÇA

AĞCA, Hüseyin (2005), “Gazi Mustafa Kemal Atatürk’ün Ahlak Dünyası Üzerine Bir Deneme”, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, XXI(63), 917-936.

ALLEA (2013), *Ethic Education in Science*, https://www.allea.org/wp-content/uploads/2015/07/Statement_Ethics_Edu_web_final_2013_10_10.pdf [Erişim Tarihi: 08.08.2018].

ALTIOK, Serhat, YÜKSELTÜRK, Erman ve ÜÇGÜL, Mehmet (2018), “Lisansüstü Öğrencilerinin Bilimsel Araştırmaya İlişkin Yeterlikleri ve Araştırmaya Yönelik Kaygılarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi”, *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 8(2), 348-367.

ALTUNIŞIK, Remzi, COŞKUN, Recai, BAYRAKTAROĞLU, Serkan ve YILDIRIM, Engin (2012), *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri*, 7. Baskı, Sakarya: Sakarya Yayıncılık.

ARF, Cahit (1974), <http://cabim.ulakbim.gov.tr/cahit-arf-kimdir/> [Erişim: 15.11.2018]

ARZOVA, Burak ve SUSMUŞ, Türker (2003), “Muhasebe Bilim Dalında Uzmanlaşmayı Seçen İşletme Öğrencilerinin Meslek Etiği Algılamalarının İncelenmesi: İki Üniversite Örneği”, *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi (MÖDAV)*, 5(2), 127-152.

AYDIN, İnyet (2006), *Sosyal Bilimlerde Araştırmadan Yayına Etik Değerler*, I. Ulusal Kurultay Bildirileri, Sosyal Bilimlerde Süreli Yayıncılık, 71-80.

- BAYSEN, Engin ve ÇAKMAK, Nermin (2017), “Bilgi Dünyası ve İntihal”, **Bilgi Dünyası**, 18 (1), 1-7.
- BENOS, Dale vd. (2005), “Ethics and Scientific Publication”, **Advances in Physiology Education**, 29, 59-74.
- BÜLBÜL, Tuncer (2004), “Bilimsel Yayınlar da Etik”, **Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, 15, 53-61.
- CANDA, Şerefettin (1996), “Etik ve Bilimsel Yayın Etiği”, **Türkiye Ekopatoloji Dergisi**, 2 (3-4), 67-72.
- CARROLL, Archie B. (1989), **Business & Society-Ethics& Stakeholder Management**, South-Western: Publishing Co.
- COŞKUN, Recai, ALTUNIŞIK, Remzi ve YILDIRIM, Engin (2017), **Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri SPSS Uygulamalı**, 9. Baskı, Sakarya: Sakarya Yayıncılık.
- ÇORUH, Haydar (2010), “Disiplinlerarası Bilim Tarihi Dersi ve Gerekçesi”, **Tarih Okulu**, 7, 7-23.
- DAŞTAN, Abdulkerim (2008), **Bilgi ve Eğitim Teknolojilerinde Yaşanan Gelişmelerin Muhasebe Eğitimine Etkisi: Türkiye Değerlendirmesi**, Ankara: SPK Yayınları.
- DİNLER, Zeynel (2014), **Bilimsel Araştırma ve E-Kaynaklar**, 8. Baskı, Bursa: Ekin Kitabevi.
- ERDEM, Ali Rıza (2012), “Bilim İnsanı Yetiştirmede Etik Eğitimi”, **Yükseköğretim ve Bilim Dergisi**, 2(1), 25-32.
- ERDOĞAN, Mustafa (2006), “Bilimsel Makale Yazma Etiği: Eleştirel Gözlemler”, I. Ulusal Kurultay Bildirileri, **Sosyal Bilimlerde Süreli Yayıncılık**, 95-97.
- ERKUŞ, Adnan (2017), **Davranış Bilimleri için Bilimsel Araştırma Süreci**, 5. Baskı, Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- GÜLER, Ahmet, HALICIOĞLU, Mustafa Bülent ve TAŞĞIN, Serkan (2015), **Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma**, 2. Baskı, Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- HATCHER, Tim (2004), “Environmental Ethics as an Alternative for Evaluation Theory in for Profit Business Context”, **Evaluation and Program Planning**, 27, 357-363.
- http://www.turkuler.com/sozler/turku_kainatta_bir_zerreyim.html [Erişim Tarihi: 05.11.2018].
- KANSU, Emin (2008), “Bilimsel Yayınlar da Etik İlkeler”, Türk Tıp Dizini, **Sağlık Bilimlerinde Süreli Yayıncılık**, 21-26.
- KARAGÖZOĞLU, Şerife (2006), “Bilim, Bilimsel Araştırma Süreci ve Hemşirelik”, **Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi**, 64-71.
- KAYIŞ, Aliye (2014), “Güvenilirlik Analizi”, Şeref Kalaycı (Ed.), **SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri**, 6. Baskı içinde (403-420), Ankara: Asil Yayınları.
- KIRBAŞ, Dursun ve ÇEVİK, Filiz (2017), **Bilimsel Araştırma Yöntemleri ve Araştırma Etiği**, İstanbul: Nobel Tıp Kitabevleri.
- KIREL, Çiğdem (2000), **Örgütlerde Etik Davranışlar, Yönetimi ve Bir Uygulama Çalışması**, Eskişehir: T.C. Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- KUÇURADI, Ioanna (2003), “Etik ve Etikler”, **Türkiye Mühendislik Haberleri**, 423, 7-9.
- KÜÇÜK, Mestan (2003), “Bilimsel Araştırma ve Etik”, **Kurgu Dergisi**, 20, 255-266.
- LEUNG, P. ve COOPERS, B. J. (1994), “Ethics in Accountancy: A Classroom Experience”, **Accounting Education**, 3(1), 19-33.
- MEICHTRY, Yvonne J. (1999), “The Nature of Science and Scientific Knowledge: Implications for a Preservice Elementary Methods Course”, **Science and Education**, 8, 273-286.
- ONGUN, M. Tuba (2006), “Araştırma ve Yayın Etiği”, I. Ulusal Kurultay Bildirileri, **Sosyal Bilimlerde Süreli Yayıncılık**, 89-93.
- OWENS, J. (1978), **Ethical Theory and Business Decisions**, The American University, Maryland: Management Education.
- ÖZDAMAR, Kazım (2018), **Eğitim, Sağlık ve Sosyal Bilimler için SPSS Uygulamalı Temel İstatistik**, Eskişehir: Nisan Kitabevi.

ÖZDEN, Mustafa ve ERGİN, Besime (2013), “Lisansüstü Öğrencilerin Bilimsel Araştırmalarda Uygulanan Etik Kurallara Yönelik Düşüncelerinin Belirlenmesi”, **Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 10(22), 155-169.

RESNIK, David. B. (1998), **The Ethics of Science**, New York: Routledge.

SARUKKAI, Sundar (2009), “Science and The Ethics of Curiosity”, **Current Science**, 97 (6), 756-767.

SHERMER, Michael (2009), **What is Science?** Richard Dawkins Foundations, https://www.youtube.com/watch?v=A-NpG_1mwHA [Erişim Tarihi: 20.10.2017].

ŞAHİNOĞLU, Alpaslan ve BEBEK, Gürhan (2018), “Araştırma Görevlilerinin Bilimsel Araştırma Etiğine İlişkin Algıları: Nitel Bir Çalışma”, **Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi**, 9(1), 47-58.

ŞEN, Zekai (2016), **Bilim ve Türkiye**, 708, Ankara: TÜBİTAK Popüler Bilim Kitapları.

TOPLU, Mehmet (2012), “Bilim Etiği: İnternetin Bilim Etiği Üzerine Etkileri”, **Türk Kütüphaneciliği**, 26(4), 654-698.

TÜBA (2002), **Bilimsel Araştırmalarda Etik ve Sorunları**, Ankara: Türkiye Bilimler Akademisi Yayınları.

TÜBİTAK (2015), **TÜBİTAK Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu Yönetmeliği**, http://www.tubitak.gov.tr/sites/default/files/247_sayili_bk_islenmis_hali.pdf [Erişim Tarihi: 20.08.2018].

TÜRK DİL KURUMU (2018), **Güncel Türkçe Sözlük**, http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5b88f09b301ff8.55994795 [Erişim Tarihi: 08.08.2018].

UÇAK, Nazan Özenç ve BİRİNCİ, Hatice Gülşen (2008), “Bilimsel Etik ve İntihal”, **Türk Kütüphaneciliği**, 22(2), 187-204.

ÜAK (2012), **Üniversitelerarası Kurul Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi**, <http://www.uak.gov.tr/yonetmelikler/Etikyonerge2.pdf> [Erişim Tarihi: 15.11.2018]

ÜLTAY, Eser ve ÜLTAY, Neslihan (2018), “Akademik Teşvik Ödeneğinin Bilimsel Faaliyetlere Etkisi Hakkındaki Akademisyen Görüşleri”, **Yükseköğretim ve Bilim Dergisi**, 8(1), 162-171.

ÜNAL, Mehmet vd. (2012), “Bilim Etiğine Aykırı Davranışlar ve Yaptırımlar: Sosyal ve Beşeri Bilimler için Bir Çerçeve Önerisi”, **Amme İdaresi Dergisi**, 45(3), 1-27.

YAŞAR, Aşkın ve ATAÇ, Adnan (2001), “Araştırma Etiği Üzerine”, **Veteriner Bilimleri Dergisi**, 17(4), 43-48.

YILDIRIM, Funda ve ORHAN, Esra (2018), “Yükseköğretimde Akademik Dürüstlüğe İlişkin Öğrenci Görüşleri, Deneyimleri ve Önerileri: Bir Olgu Bilim Araştırması”, **Yükseköğretim ve Bilim Dergisi**, 8(1), 202-210.

YILMAZ, Kürşad (2012), “Etik Dışı Davranış Olarak Haksız Yazarlık”, **Eğitim Bilimleri Araştırmaları Dergisi**, 2(1), <http://ebad-jesr.com>. [Erişim Tarihi: 15.11.2018].

YÖK (2016). **Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği**, 20 Nisan 2016 tarih ve 29690 sayılı Resmî Gazete.

YÖK (t.y.). **Yükseköğretim Kurulu Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi**, http://www.yok.gov.tr/web/guest/icerik/-/journal_content/56_ [Erişim Tarihi: 16.11.2018].